

Europoslanec Ivan David: PRÁVNÍ PODMÍNKY PŘEVZETÍ PREZIDENTOVÝCH PRAVOMOCÍ PODLE ČLÁNKU 66 ÚSTAVY

- CZ24 News | 21. října 2021

ČESKO: Ústava ČR nestanoví přesnou proceduru, podle níž je možno přenést na jiné ústavní činitele výkon pravomocí prezidenta republiky v době jeho neschopnosti je ze závažných důvodů vykonávat. V článku 66 je pouze stanoveno, že k přenosu pravomocí dochází, pokud se na tom svým usnesením shodnou obě komory Parlamentu. Kdy tak mohou učinit, není v Ústavě přesně vymezeno. Tento článek pak ještě výčtem stanoví, které pravomoci po dobu prezidentovy neschopnosti přechází na předsedu vlády, které na předsedu Poslanecké sněmovny a které na předsedu Senátu. Při posuzování otázky, kdy může nastat situace, že by obě parlamentní komory legálně převedly prezidentovy pravomoci na jiné ústavní činitele, je třeba si pomoci výkladem CELÉHO textu Ústavy. Pravomoci prezidenta republiky upravují články 62 až 64, které si zde dovolím odcitovat v plném znění:

„Čl. 62

Prezident republiky

- a) jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi,
- b) svolává zasedání Poslanecké sněmovny,
- c) rozpouští Poslaneckou sněmovnu,
- d) pověřuje vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáváním jejích funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády,
- e) jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy,
- f) jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu,
- g) odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem a zhlazuje odsouzení,
- h) má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního,
- i) podepisuje zákony,
- j) jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu,
- k) jmenuje členy Bankovní rady České národní banky.

Čl. 63

(1) Prezident republiky dále

- a) zastupuje stát navenek,
- b) sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy; sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy,
- c) je vrchním velitelem ozbrojených sil,
- d) přijímá vedoucí zastupitelských misí,
- e) pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí,
- f) vyhláší volby do Poslanecké sněmovny a do Senátu,
- g) jmenuje a povyšuje generály,
- h) propůjčuje a uděluje státní vyznamenání, nezmocní-li k tomu jiný orgán,
- i) jmenuje soudce,
- j) nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo,
- k) má právo udělovat amnestii.

(2) Prezidentovi republiky přísluší vykonávat i pravomoci, které nejsou výslovně v ústavním zákoně

uvedeny, stanoví-li tak zákon.

(3) Rozhodnutí prezidenta republiky vydané podle odstavců 1 a 2 vyžaduje ke své platnosti spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády.

(4) Za rozhodnutí prezidenta republiky, které vyžaduje spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády, odpovídá vláda.

Čl. 64

(1) Prezident republiky má právo účastnit se schůzí obou komor Parlamentu, jejich výborů a komisí. Udělí se mu slovo, kdykoliv o to požádá.

(2) Prezident republiky má právo účastnit se schůzí vlády, vyžádat si od vlády a jejích členů zprávy a projednávat s vládou nebo s jejími členy otázky, které patří do jejich působnosti.“

Z citovaných pasáží je jasné, že v Ústavě není stanoveno, že by prezident republiky musel jednotlivé úkony podepsat vlastnoručně. O všech z nich se samozřejmě vyhotovuje veřejná listina, kterou prezident republiky obvykle vlastnoručně podepisuje. To však neznamená, že prezident republiky není schopen jednotlivé úkony provádět, pokud by si např. zlomil ruku či prsty na ruce, a z toho důvodu nemohl psát. Úkolem prezidenta je při provádění jednotlivých úkonů o nich ROZHODNOUT. Zlistinění může provést na základě jeho pokynu ji někdo jiný.

Prezident si sám obvykle nepíše texty jednotlivých rozhodnutí. Pracovníci Kanceláře prezidenta republiky mají v počítačích připravené vzorové texty veřejných listin, které osvědčují prezidentovo rozhodnutí. V případě jmenování člena vlády si prezident obvykle sám formuláře nevyplňuje, ale do příslušné kolonky mu navržené jméno vyplní sekretářka či tajemník. Dělali to tak doposud všichni prezidenti a nikdo to dosud oficiálně neoznačil za projev neschopnosti prezidenta republiky vykonávat úřad.

Prezident obvykle pouze při slavnostní ceremonii pronese několik vět o tom, že se navrženého rozhodl jmenovat. Někdy nováčkovi popřeje i úspěch při výkonu funkce, do níž jej jmenuje. Podmínku to však není. A pak následují podpisy jmenovací listiny. Podpis prezidenta jako osvědčení, že úkon provedl, a podpis jmenovaného jako osvědčení, že jmenování přijímá.

Existují však i jiné právně platné možnosti, jimiž může prezident Ústavou svěřené pravomoci vykonávat. V již uvedeném případě zlomeniny prstů nebo ruky používané k psaní může prezident využít služeb notáře. Rozhodující je, aby učinil rozhodnutí, které mu Ústava předepisuje a nějakým způsobem toto rozhodnutí sdělil osobě, která jej zlistiní a ověří, že je to skutečně rozhodnutí prezidenta.

Prezident republiky může jmenování např. předsedy vlády provést i tak, že k sobě do nemocnice povolá notáře, jemuž sdělí, že se rozhodl jmenovat předsedu vlády a koho se do této funkce rozhodl jmenovat. Pokud tak učiní v přítomnosti 2 svědků, notář o tom může vyhotovit veřejnou listinu a jde plnohodnotný a platný právní úkon, i když jej prezident republiky kvůli zdravotním důvodům osobně nepodepsal.

Kdy tedy nastává okamžik, který by většinu členů obou parlamentních komor legálně opravňoval přenést výkon prezidentových pravomocí na jiné ústavní činitele? Nepochybné by to bylo v situaci, kdy by prezident republiky upadl do kómatu. V bezvědomí prostě nikdo není schopen rozhodovat ani provádět jakékoli právní úkony. Podobná situace je i v případě, pokud by byl uveden do umělého spánku.

Ve všech ostatních případech, kdy je prezident republiky schopen sdělovat svoji vůli – oznamovat, jak se rozhodl příslušný ústavní úkon provést – by přenesení prezidentových pravomocí bylo protiprávní a proto neplatné. Prezidentovi nesmí být výkon pravomocí odebrán ani v případě, pokud by nemohl

mluvit, např. proto, že by byl napojen na přístrojovou podporu dýchání. I v takové situaci může sdělovat svoji vůli o tom jak se rozhodl provést ústavní úkon. Notář mu může klást otázky, na něž prezident může odpovídat pokývnutím hlavy nebo otočením očí nahoru a dolů vyjadřující souhlas nebo zavrtěním hlavy či otočením očí do stran vyjadřující nesouhlas.

Pak je zde ještě otázka, zda je prezident republiky po duševní stránce schopen svěřené pravomoci vykonávat. Podle platného práva se má za to, že je plně způsobilý úřad vykonávat, dokud soud pravomocným rozhodnutím neomezí jeho způsobilost k právním úkonům. Jako soudní znalec jsem se účastnil v mnoha soudních řízeních o omezení způsobilosti k právním úkonům. Je to celkem složitá a dlouhá procedura. Soud napřed jmenuje znalce, kteří dotyčného vyšetří. Ten, o němž se rozhoduje, nebo jeho advokát, si může nechat vypracovat „protiposudek“ a předložit jej soudu. Jsou -li názory obou soudních znalců odlišné, je soudce povinen jmenovat třetího znalce, který provede posouzení, jež má soudci pomoci se přiklonit na jednu ze stran.

Proti rozsudku prvostupňového soudu lze podat odvolání k soudu vyšší instance. Možné jsou i mimořádné opravné prostředky jako dovolání k Nejvyššímu soudu nebo ústavní stížnost.

Už v rámci prvostupňového řízení je možné požadovat např. revize posudků soudních znalců. Zkrátka – pokud se osoba, u níž je navrženo, aby byla omezena její způsobilost k právním úkonům, brání právní cestou, může z toho být mnohaletá soudní pře. Podle mých dosavadní zkušeností soudního znalce si ve složitých případech nadřízené a podřízené soudy případ posílají nahoru a dolů. Advokáti tuto činnost nazývají instanční ping-pong.

Pokud by někdo chtěl v případě Miloše Zemana zkusit jej zbavit způsobilosti k právním úkonům, a hned dnes podal návrh na soud, je málo pravděpodobné, že by se do konce funkčního období současného prezidenta republiky dočkal pravomocného rozhodnutí.

A co se stane pokud by obě komory přesto odhlasovaly přenos prezidentových pravomocí podle článku 66 Ústavy? Ke zboření této konstrukce by Miloši Zemanovi stačilo provést jediný právní úkon. Například oznámit, že je schopen funkci vykonávat. Může tak učinit veřejně. Může tak učinit v krajní nouzi i pomocí notářského zápisu. I to je platný projev vůle a tedy schopnosti vykonávat úřad.

Senát a jeho předseda Miloš Vystrčil (ODS) rozehráli extrémně nebezpečnou hru. Pokud by prezidentovi obě komory pravomoci odebrali a on se proti tomu ohradil, spor by rozhodoval Ústavní soud. Jak by nakonec pravomocně rozhodl, nikdo není schopen dopředu s určitostí předvídat. Podle ústavních právníků, které jsem v této věci konzultoval, je zde dost velká šance, že by ústavní soudci nakonec prohlásili za od počátku neplaný jak přenos pravomocí, tak i všechny úkony, které by provedli ti, kteří by si prezidentovy pravomoci uzurpovali. A může jít o mnoho miliard, o svobodu mnoha občanů a nebo dokonce i o životy.

Prezident republiky od svého příjezdu do nemocnice provedl svolání ustavující schůze Poslanecké sněmovny. Splnil úkol, který mu ukládá Ústava. A jak jsem už výše vysvětlil, je celkem jedno, jestli dotyčný dokument podepsal osobně. Je to platný dokument a poslanci se podle něj 8. 11. 2021 složením poslanecké slibu ujmou funkcí a mohou si zvolit vedení Sněmovny. Pak je řada na vládě, aby podala demisi, jak jí to předepisuje Ústava. Pokud ji prezident republiky přijme, jak mu Ústava předepisuje – a to klidně pokývnutím hlavy na nemocniční posteli – jde o plnohodnotný výkon pravomocí. Pokud následně někoho pověří sestavením vlády, je to opět výkon Ústavou svěřených pravomocí. Může to udělat některým z výše popsanych způsobů.

Ale pozor. Podle Ústavy může prezident jmenovat předsedou vlády kohokoli. Platná Ústava mu nepředepisuje, že to musí být předseda strany, která má nejvíce poslanců ve Sněmovně ani předseda strany, který o sobě tvrdí, že jedná jménem více než 100 poslanců. Prezident může jmenovat předsedou vlády klidně svého mluvčího Jiřího Ovčáčka. A porušením Ústavy by nebylo, ani kdyby jej

jmenoval hned dvakrát po sobě. Teprve při třetím pokusu – po dvou vládách, které nezískaly důvěru Sněmovny – by byl povinen jmenovat osobu, kterou mu navrhne předseda Sněmovny.

Tato ústavní konstrukce zajišťuje, že si ti, kteří mají většinu ve Sněmovně, mohou nakonec vynutit jmenování vlády, kterou si přejí. Jejich práva a práva jejich voličů jsou tak chráněna. Ani to jim však nedává právo postupovat vůči prezidentu republiky protiústavně. Prezident republiky je rovněž reprezentantem voličů a nikdo, ani poslanci a senátoři dohromady, nemají právo mařit jejich rozhodnutí z voleb použitím protiústavních postů, které ze všeho nejvíce připomínají puč.

To, co předvádí předseda Senátu Miloš Vystrčil (ODS), členové senátní komise pro Ústavu a další senátoři, ve skutečnosti neříká vůbec nic o stavu prezidenta republiky. Je to jen svědectví o nich samých. Veřejně předvádí, že mají velký strach ze starého nemocného muže, který ve volbách dostal více hlasů než všichni senátoři dohromady. Předvádí, že neznají pořádně text Ústavy, kterou se senátorským slibem zavázali dodržovat a chránit.

Autor: MUDr. Ivan David

zdroj: FB Ivana Davida